

Tragopogon porrifolius L. × T. pratensis L. in Friesland

door

D. T. E. VAN DER PLOEG (Sneek)

In de zomer van 1962 gelukte het ons eindelijk een hybride te vinden, waarnaar wij reeds jaren uitzagen, nl. *Tragopogon porrifolius* L. × *T. pratensis* L.

Tragopogon pratensis subsp. *pratensis* is in het klei-gedeelte van Friesland een zeer algemene plant; *T. porrifolius* is veel minder algemeen, maar heeft in deze provincie toch enkele belangrijke verspreidingsgebieden. De oudste vermelding vindt men bij MEESE (4, p. 48) onder no. 325: Aan de kanten van Koorn-landen tussen Beetgum en Marsum. BRUINSMA (1, p. 110) weet reeds meer vindplaatsen te noemen: Bolsward, Pietersbierum, Herbayum, Dronrijp en Holwerd. Later werd de plant op nog andere plaatsen gevonden. Het best laten zich misschien een drietal verspreidingskernen onderscheiden:

1. Een gebied ten Zuiden van de Lauwerszee.
2. Een gebied in de omgeving van Holwerd en Ternaard.
3. Een zeer groot verspreidingsgebied in Westergo, tussen de voormalige Middelsee en de kust, zuidelijk tot Makkum en IJlst.

Nagenoeg overal vindt men de blauwe morgenster in de berm van de oude zeedijken (slaperdijken, slagtedijken). Dit stemt overeen met de waarneming van DUIVEN (2) in het Oldambt, waar *T. porrifolius* voorkomt op verschillende plaatsen, die tezamen een gordel uitmaken, die een vroegere kustlijn vormt.

De bastaard tussen beide soorten, die reeds aan Linnaeus bekend was, mocht in Friesland wel stellig verwacht worden, maar jaren lang gelukte het niet, hem te vinden. Daar verschillende van mijn leerlingen in Westergo wonen, maakte ik hen attent op het bestaan ervan.

In de zomer van 1962 wees de heer K. Posthuma te Wommels, leerling van de Chr. Kweekschool te Sneek mij aan de Slagtedijk ten Zuiden van Wommels (tussen de Gouden Engel en Krommezijl) enkele planten die hem verdacht voorkwamen, omdat de bloemhoofdjes tweekleurig waren. Inderdaad bleek hier te midden van rijkelijk bloeiende gele en blauwe morgensterren een tiental bloeiende exemplaren van de bastaard te staan. Zoals gezegd vielen de planten reeds meteen op door hun bloemkleur. De buitenste lintbloemen waren paarsachtig, iets meer naar het grijze zwemend dan bij *T. porrifolius*. Bij een enkele plant waren deze buitenste lintbloemen eigenaardig muisgrijs gekleurd. Soms was het uiterste puntje van de buitenste lintbloemen geel. Bij de meer naar binnen geplaatste lintbloemen waren de linten slechts voor een klein gedeelte nog paars, de benedenste helft was geel. De binnenste lintbloemen waren geheel geelachtig. De totale indruk die de bloeiwijze maakte was dus van buiten grijspaars met een geel hart. De hoofdjesstelen waren naar boven wel knotsvormig verdikt, maar duidelijk minder sterk dan bij *T. porrifolius*.

De paar vruchthoofdjes die verzameld konden worden gaven duidelijk blijk van een verminderde fertiliteit: 3 tot 5 ontwikkelde vruchten per hoofdje. Maaien van de planten verhinderde meer waarnemingen in deze richting.

Naar het mij toescheen waren de planten van de bastaard overblijvend, in tegenstelling tot *T. porrifolius*, die tweejarig is. Nader onderzoek in het volgende jaar zal echter deze veronderstelling nog moeten bevestigen.

De bastaard was in Nederland nog niet eerder in het wild verzameld. KLOOS (3) heeft uitvoerig bericht over *T. porrifolius* × *T. pratensis* subsp. *pratensis* en *T. porrifolius* × *T. pratensis* subsp. *orientalis*, die respectievelijk ontstonden in een tuin te Dordrecht en te Maastricht.

Literatuur

1. J. J. BRUINSMA, *Flora Frisica*. Leeuwarden, 1840.
2. J. M. DUIVEN, De blauwe morgenster. *De Levende Natuur* 58, 1955, p. 30-34.
3. A. W. KLOOS, Aanwinsten van de Nederlandse flora in 1931, *Ned. Kruidk. Arch.* 1932, p. 403; id. in 1932, N.K.A. 43, 1933, p. 353; id. in 1934, N.K.A. 45, 1935, p. 149; id. in 1935, N.K.A. 46, 1936, p. 464.
4. D. MEESE, *Flora Frisica*. Franeker, 1760.

Summary

Up to now hybrids of *Tragopogon porrifolius* L. and the subspecies *pratensis* and *orientalis* of *T. pratensis* L. were only known in the Netherlands from botanical gardens where they came up spontaneously between the parents.

The author mentions the first wild occurrence in our country of the hybrid of *T. porrifolius* and *T. pratensis* subsp. *pratensis* along a dike near Wommels, prov. Friesland, where it was discovered by one of his pupils, Mr. Posthuma. Moreover a survey of the distribution of *T. porrifolius* in Friesland is given.